

PETER ORBAN

Az
archetípusok és
alkalmazásuk
a család-
felállításban

BIOENERGETIC KIADÓ

Tartalom

Elöljáróban	7
1. fejezet – Az archetípusok és jelentőségük	11
2. fejezet – Az archetípusok és sokrétőségük	41
3. fejezet – Az archetípusok és tartalmuk	65
1. A pusztító	78
2. Kóré, a leány	83
3. A vándor	88
4. Az anima	91
5. Az animusz	96
6. A rendcsináló	101
7. Az árnyék	106
8. Mefisztó, avagy a vallási eszme	110
9. A prédikátor, avagy az értelem archetípusa	114
10. A sors, avagy az agg bölcs	117
11. A csaló, avagy a szabadság őre	121
12. Az üdvözítő, avagy az álmodozó	125
Utóhang	128

Elöljáróban

Eddigi praxisomban és a belőle született könyvekben a terápiák és a felállítások során mindig a *család hatáskörét* állítottam előtérbe munkám folyamán. Akkoriban volt ennek értelme – és még ma is ugyanaz az értelme!

Számomra a család – csakúgy, mint mindig – az az alkímiai műhely, amely minden emberlét melegágya, ahonnan minden megrögzöttségünk és eltévelyedésünk ered, még hozzá szükségszerűen, és amelyben véghezvihetjük és átélhetjük a megbocsátás és a gyógyulás nagy, egyéni művét.

Még ha elsőre olybá tűnik is, mintha az itt leírtakban a családon belüli dinamikától eltekintenék, ez csupán átmeneti félreértés: a helyettesítő munkán belül a családra irányuló figyelmem továbbra sem csorbult, sőt nem változott meg a fókusza sem.

Az újdonság ebben a munkában mindössze annyi, hogy most még egy szempontot figyelembe veszek, mondhatni második fókuszként. Carl Gustav Jung, akinek jelen írásom meglehetősen sok ötletet és felismerést köszönhet, már elég régen leszögezte:

„A tudattalan úgyszólván felszíni rétege minden kétséget kizáróan személyes jellegű. Ezt *személyes tudattalannak* nevezzük. Ez azonban egy mélyebb rétegen alapul, amely már nem a személyes tapasztalatokból és élményekből származik, hanem veleszületett. Ez a mélyebb réteg az úgynevezett *kollektív tudattalan*. Azért választottam a »kollektív« kifejezést, mert ez a tudattalan nem az egyénre jellemző, hanem általános természetű, vagyis a psziché személyes részével ellentétben olyan tartalmak és viselkedésmódok jellemzőek rá, amelyek mindenütt, és cum grano salis [lat. „csipetnyi sóval”; itt: kis eltérésekkel – T. A.]

minden egyénben ugyanolyanok. Úgy is mondhatnánk, hogy minden emberben azonos, és így mindenkiben meglévő, személyiség feletti, általános lelki alapot képez.” (C. G. Jung: *Az archetípusok és a kollektív tudattalan*. „A kollektív tudattalan archetípusairól”, 11. o.)¹

Pontosan ebben az értelemben a jungi

(a) „személyes tudattalant” és

(b) „kollektív tudattalant”

két nagy területként is felfoghatjuk, amelyeket könyvem elhatárol egymástól:

A „személyes tudattalan” olyan, mint az egyéni (és többnyire családi) tapasztalatok tárháza, amely a családtagok által közvetítve az ember lelkébe mélyed, és ott rejtett erőket kelt életre. Olyan erőket, amelyek egyrészt bénítólag hatnak, másrészt tevékenyen ennek az egy személynek a jövőjére irányulnak, ahol is – a háta mögött – kiteljesednek. Itt van, és valószínűleg lesz is a jövőben mélységes és jótékony jogossága a családállításnak mint segédeszköznek.

Más szóval: a „személyes tudattalan” az, amit egy családfelállítás során a tudattalan termeiből előhúzunk, hogy az igazság tisztább fényénél mutakozzék meg és fejthesse ki a hatását. Aki egyszer is vett már részt felállításon, az tudja, hogy ez hogyan történik.

De mint áll a helyzet a kollektív tudattalannal? Nos, ennek boncolgatása az itt következő írás feladata.

¹ A könyvben több helyütt idézett mű Carl Gustav Jung összegyűjtött munkáinak kilencedik kötete (GW 9/I „Die Archetypen und das kollektive Unbewußte”), amely magyarul Turóczy Attila fordításában jelent meg *Az archetípusok és a kollektív tudattalan* címmel, a Scolar Kiadó gondozásában (Budapest, 2011). A kötet Jung öt tanulmányát gyűjti egybe. Az innen származó idézeteknél a továbbiakban csak a kötet sorszámát (ÖM 9/I), az idézett tanulmány címét, valamint az idézet helyét tüntetjük fel. (A ford.)

Előtte azonban hadd mondjak köszönetet ismételt nagyrabecsülésem és hálám jeléül két férfiúnak, akik annyi fehér foltot kutattak fel a lélek térképén, mint talán senki más őelőttük.

Bert Hellinger munkásságát mindössze csupán néhány évtizedben mérhetjük, így még jó pár évre van szükség, hogy azt teljességében tudjuk megítélni. *Carl Gustav Jung* szondáját az emberi lélek mélyére eresztette – mélyebbre, mint bárki előtte. Tette mindezt úgy, mintha mi sem történt volna. Néhány évtizedig magam is ezt hittem, és csak ma (jóval hatvan fölött) hullik munkássága újból az ölembe. Ezer örömmel fogadom!

E két férfi mellett pedig ott áll egy nő, aki megtanított a belső utazásra. El lehet varázsolni valakit akadémiai módszerekkel? De még mennyire! *Jean Houston* vezetett be engem a mítoszok világába. Nemcsak az előadásaival, hanem mint egykor Danténak Vergilius, vezetőmül is szegődött, és a kies Hollandiában egy egész csoportot (hatvan-egynéhány résztvevőt) – mély transzban – bevezetett a Grál történetébe, avagy az „Isteni komédiába”, és csak hat nap elteltével állított ismét lábra.

Az iránta érzett hálám már több mint harminc éve dolgozik bennem, ezért úgyszólván kötelességem, hogy említést tegyek azokról, akik folyton valami újra készítettek, és arra, hogy mindazt, amit itt leírok, élő emberek is ellenőrizzem. Azokra az ügyfeleimre gondolok, akiknek volt bátorságuk egyéni üléseinken vagy csoportos családállításainkon részt venni. Egyedül ez a puding próbája!

Amikor egy évvel ezelőtt egy asszony, aki már több mint öt éve fel-felbukkant a családállításokon, magával hozta kilencéves fiát is, úgy éreztem magam, mint akit lovaggá ütöttek. Ennyit a nagyzási hóbotomról!

Mégis: e könyv minden mondatának a klienseim – és csakis ők – szolgálnak tanúbizonyságul.

Frankfurt, 2015 februárjában

*„Ha példának okáért egy idős, nagy tiszteletnek örvendő tudós hetvenévesen
elhagyja a családját, és egy húszesztendős, vörös hajú színésznőt vesz feleségül,
akkor – tudhatjuk – az istenek megint kaptak egy áldozatot.
Így mutatkozik be nekünk a démoni túlerő. Nem is olyan régen még könnyedén
ki lehetett volna végezni boszorkánycént ezt a fiatalasszonyt.”*

(ÖM 9/I, „A kollektív tudattalan archetípusairól”, 36. o.)

1. fejezet

Az archetípusok és jelentőségük

Még egyszer: úgy tűnik, hogy a személyes családi rendszer szereplői (házastárs, gyerekek, testvérek, szülők, nagyszülők stb.) bizonyos helyzetekben nem tudják eléggé megvilágítani és – egyetlen felállítás alatt – lecsillapítani a lélek minden háborgását.

Bert Hellinger már a kezdet kezdetén meglepett minket néhány olyan felállítással, ahol ezt tapasztalhattuk: ő olykor személytelen létezőket (vagyis nem valós személyeket), például a Siemens nevű nagyvállalatot, a halált, a sorsot, a hazát, a Szudéta-vidéket, a háborút, Istent, Krisztust, a katolikus anyaszentegyházat, az atombombát és más személytelen egységeket helyezett el a térben, és mindenki láthatta, hogy ezek a nem valódi (vagy nem személyes) alakok nagy erővel rendelkeznek. Olyan erővel, ami néha szintén segített enyhíteni a mély lelki bomlottságot vagy zavart. Ezekben az esetekben már igazán nem beszélhattünk *családfelállításról*!

Később aztán a saját magunk vezette felállítások során is észrevettük, valóban milyen nagy hatást gyakorolnak bizonyos kulturális, vagy filozófiai, vagy vallási potenciák az emberi lélekre. Ezáltal szinte az lett a benyomásunk, hogy talán létezik egy második – egy szinttel mélyebb – családi rendszer, amelyet nem a személyes családtagok alkotnak, hanem a „világ mint olyan” családtagjai.

Ez a „második család” egyetemes volt és lesz, személyfeletti (kollektív) gyűjtőmedencéje akár az egyéni élet valódi szereplőjével is feltölthető (lásd vörös hajú színésznő) – és eddig ezeket a szereplőket állítottuk fel. Ám ennek a területnek nem minden alakja ölt testet élő személyben ahhoz, hogy megjelenjen. Néhány téma alakatlan marad. Az ősi

Már Sigmund Freud összefüggésbe hozott a férfilélekkel (a fiú ki akarja sajátítani az anyát akár azon az áron is, hogy megöli érte az apát) egy régi mitológiai történetet, amelynek alapján a jelenséget Ödipusz-komplexusnak nevezte el, a thébai Laiosz és Iokaszté fia nyomán.

Ez a fiú tudatlanságból megöli apját és feleségül veszi (ugyancsak tudatlannul) a saját anyját.

Amit tehát elsőre tragikus tévedésnek vélnénk, az valami sokkal nagyobb, mélyről felderengő, egyetemes dolognak bizonyul!

kultúrákban találhatók olyan képek, cselekedetek és főként isteneknek tulajdonított történetek, amelyek alapján fogalmat alkothatunk arról, hogy az emberlét mely nagy témái ezek.

Lássuk e nem személyes dolog kapcsán még egy pillanatra Jung megközelítését: kellőképpen megcsodáltuk, ugyebár, a személyes tudattalan és a kollektív (személyfeletti) tudat közötti különbségtételét. Találunk továbbá még egy fogalommeghatározást, amellyel a továbbiakban foglalkozni fogunk. Az előző oldalon idézett szöveg közvetlen folytatása ez a szakasz. Jung azt írja: „Ez a mélyebb réteg az úgynevezett kollektív tudattalan...” És így folytatja: „Úgy is mondhatnánk, hogy minden emberben azonos, és így mindenkiben meglévő, személyiség feletti, általános lelki állapot képez.” Majd a következtetés, amit még nem olvastunk: „A személyes

tudattalan főként az úgynevezett *érzelmi színezetű komplexusokat* tartalmazza, amelyek lelki életünk személyes intimitását jelentik [pl. a személyes neurózisok stb., P. O.]. A kollektív tudattalan tartalmai ezzel szemben az úgynevezett *archetípusok*.” (ÖM 9/I, „A kollektív tudattalan archetípusairól”, 12. o.)

Még egyszer: Jung szerint a lélek tudattalan része minden esetben két területre oszlik, ezeket ő gondosan megkülönbözteti egymástól.

Az egyik terület (A): A személyes tudattalan, ahol az összes családi előzmény és a születésem, kisgyermek- és kamaszkorom, esetleg néhány felnőttkori lélekszilánkom (traumák!) mindennapos családi érzületei lecsapódnak. Ezek a lecsapódott tartalmak (a tudattalan mindig lecsapódott tartalmakból álló lelki minőség!) nem öröklöttek, hanem valódi – többnyire fájdalmas – cselekedetek és események során keletkeznek. Tehát (akár a méhen belüli) életem folyamán jönnek létre, de nem könnyű őket az emlékezetünkbe idéznünk – máskülönben nyilván nem tudattalan tartalmak volnának.

A másik terület (B): A kollektív tudattalan, amelyben az összes egyetemes (tehát minden embert érintő) előzmény megtalálható. Ezek a tartalmak lényegesen mélyebben rejlenek, mint a személyes tudattalan elvileg felidézhető rétegei. Jung ezért a tudattalannak ezt a területét habozás nélkül kizárólag *örökletesnek* nevezi. Az ő szavaival:

„A kollektív tudattalan a psziché egy része, amelyet azzal lehet negatívan megkülönböztetni a személyes tudattalantól, hogy attól eltérően nem csak a személyes tapasztalatoknak köszönheti létét, vagyis nem személyesen tettünk szert rá. Míg a személyes tudattalan lényegében olyan tartalmakból áll, amelyek egykor tudatosak voltak, de a felejtés vagy az elfojtás révén kikerültek a tudatból, a kollektív tudattalan tartalmai soha nem voltak tudatosak, és ezért soha nem az egyén tett szert rájuk, hanem teljes mértékben örökölte őket.” (ÖM 9/I, „A kollektív tudattalan fogalma”, 51. o.)

Hogy szemléletesebbé tegyem az olvasónak ezt a felosztást, meglehetősen illetlen dolgot művelek (némelyek azt mondanák: tisztességtelent), amikor is egy ábrával mutatom be a lélek szerkezetének régi freudi modelljét és Jung elképzelését a tudattalan két tartományáról.

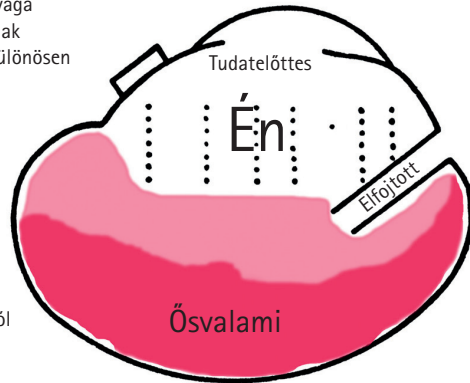
Freud ábrája (fekete vonalak és szöveg) innen: Sigmund Freud: *Az ősválami és az én* (Hatágú Síp Alapítvány, Budapest 1991. 28. o.).

S. Freud lelki modelljének magyarázata

Ősvalami = a tudattalan teljes anyaga
Én = az elvileg tudatképes tartalmak
Felettes én = az ellenőrző szerv, különösen a lelkiismeret
Tudatelőttés = az előttés tudat (már nem tudattalan, de még nem is tudatos)
Elfojtott = az elfojtott tartalmak. Ez alatt a két vonal alatt található mindaz, amit az én kirekesztett.

C. G. Jung modelljét a tudattalanról piros színnel illesztettem be Freud modelljébe.

■ Halványpiros = személyes tudattalan
■ Sötétpiros = kollektív tudattalan

(Tartalom: Archetipusok)

1. ábra

„A kollektív tudattalan tartalmai ezzel szemben az úgynevezett archetipusok” (lásd fent).

Ez a mondat nagyon sok kérdést vet fel, egyiket a másik után, amelyekkel a továbbiakban foglalkozunk. Tehát az archetipusokat vesszük szemügyre, és *amennyire csak engedik*, igyekszünk megközelíteni őket. Ahhoz, hogy ez az egész ne csak egy száraz tanfolyam maradjon, vagyis egy továbbképzés, vagy még inkább: elmélet, az alábbi két kérdést kell megválaszolnunk:

Először: Kollektív – vagyis mindnyájunkban megtalálható – tartalmak lévén, képesek-e az archetipusok az egyik ember lelkében békétlenséget keltetni, miközben a másik ember lelkét ugyanaz a viselkedés nem rendíti meg? Ha igen, miért?

Másodszor: A megbocsátás és megbékélés útját is végig lehet járni az archetipusok segítségével? Ha igen, hogyan?

Az erre a két kérdésre adott választól függ ugyanis, hogy a felállítási munkánkat elvileg és gyakorlatilag továbbsegítheti-e, ha az archetípusokkal foglalkozunk.

Mielőtt megtennénk a következő lépést, hadd mutassak be egy felállítást, amely az egyik archetípusról szól. Az olvasó már a legelején képet kaphat arról, hogyan folyik egy archetípus-felállítás.

(Az alábbi szöveg egy felállítás-tanfolyamról származó jegyzőkönyv. A résztvevőknek felváltva kellett vezetniük a csoport minden tagjával elvégzett felállítás jegyzőkönyvét. Emellett a feljegyzést hanghordozón is rögzítettük, hogy a hibák elkerülése végett bármikor meghallgathassuk. Köszönöm Wolfgang Walch jegyzőkönyvvezetőnek.)

Roswitha felállítási jegyzőkönyve (a nevet megváltoztattuk)

2010. január 10. vasárnap, 15:05

Szerelmet vallani a sorsnak (a címet a jegyzőkönyvvezető adta)

Terapeuta: Mutatkozz be nekünk!

Roswitha: Roswitha.

Terapeuta: Nos, Roswitha, miről van szó? Voltál már itt egyszer-kétszer. Így van?

Roswitha: Igen. Most a beteg öcsénkről van szó. Ő nincs itt. De a másik testvérem elkísért.

A terapeuta körülnéz. Roswitha másik testvére jelentkezik.

Terapeuta: Á, isten hozott!

Roswitha: Az öcsém, akiről szó van, nagyon beteg. Amikor kisbaba volt, három- vagy négynapos, anyáknak kórházba kellett mennie. Akkor ő is nagyon beteg volt.

Terapeuta: Három-négy nappal az öcséd megszületése után? Akkor az édesanyád betegsége valószínűleg a szülés következménye lehetett, nem?

Roswitha: Igen. Anyánk akkor nagyon sokáig kórházban volt. Három hónapig. Az öcsémet az egyik nénikémhez adták.

Terapeuta: Ilyen fiatalon, három-négynaposan.

Roswitha: Igen, talán öt, nem tudom pontosan.

Terapeuta: A nénikéd, ő az édesanyád testvére?

Roswitha: Nem, az apai részről való sógornő.

Terapeuta: Tehát nem vérrokon?

Roswitha: A nagybátyánk felesége volt.

Terapeuta: Tehát nem vérrokon. Ez fontos.

Roswitha: Ez az asszony is a mi házukban lakott, egy régi parasztházban. Két család lakott együtt. Még mindig hallom a kisbaba sírását. Egy sikolyt.

Terapeuta: Te hány éves voltál?

Roswitha: Négy. Csak erre emlékszem. Hát igen, annak a nőnek nem számított, de nekem? Folyton eszembe jut, és nyugtalanít. Fáj is.

Terapeuta: A kisbaba a testvéretek, mindkettőtök testvére? Az öcsétek?

Roswitha: Igen, az öcsém.

Terapeuta (a másik testvérhez): Te hányadik gyerek vagy? És a fivéred?

Testvér: A hatodik vagyok, a bátyám pedig, akiről szó van, a negyedik.

Terapeuta (Roswithához): Te pedig...?

Roswitha: Én a harmadik gyerek vagyok.

Terapeuta: És mi baja az öcsédnek?

Roswitha: Gégerákja van, tizennyolc éves korában pedig egy üzemi baleset során elveszítette mind a két lábát. Az iskolában is mindig piszkálták. A tanár megpofozta és fellökte.

Terapeuta: Volt protézise? Tudott járni?

Roswitha: Igen...

Terapeuta: Tehát múltába volt. Mennyi idős most?

Roswitha: Ötvenhat éves...

Terapeuta: Mi történt a balesetkor a lábával?

Roswitha: Üzemi baleset volt tizennyolc éves korában, a síneken, a vonat...

Terapeuta: Átment rajta a vonat?

Roswitha: Igen, pontosan.

Terapeuta: És dolgozott még azután?

Roswitha: Igen, még dolgozott, és hat éve van gégerákja. Jelenleg nem tud beszélni. Ez nagyon nyugtalanít.

Terapeuta: Természetesen. Hogy hívják őt?

Roswitha: Klaus.

Terapeuta: Nem is tért vissza többé a családhoz?

Roswitha: De. A nénikém csak addig gondozta, amíg anyánk kórházban volt.

Terapeuta: Az mennyi idő volt?

Roswitha: Három hónap.

A terapeuta feláll, és belép a körbe.

Terapeuta: Vannak dolgok az életben, amikor nem lehet megkérdezni, hogy „Miért? Mi az oka? Ki hibázott?”. Egyszerűen nem lehet. Ezek az ügyek túlnőnek ezen. Például amikor a nácik egy egész családot, apát, anyát és öt gyereket marhavagonban Sobiborba küldenek, és még aznap elgázósítanak, a hatodik gyerek meg véletlenül éppen Angliában van, és életben marad. Mit lehet ilyenkor felállítani? Hiányzik valami? Létezik valami megoldás ennek a tízéves fiúnak, aki hatodik gyerekként azért maradt meg, mert véletlenül nyaralni volt? Fel lehet neki állítani valamit? Igen, fel lehet. Ugyanazt, amit az öcséteknek fogok most felállítani.

A terapeuta fog egy széket, és leteszi a körben.

Terapeuta: Szeretném, ha körbejárnál, Roswitha, és kiválasztanád Klaus öcséd sorsát. Nem lesz nehéz, érezni fogod. Csak válassz valakit, de lehetőleg sötét ruha legyen az illetőn. Mindegy, hogy férfi vagy nő. Tudom, mit várok el tőled, de kénytelen vagyok. Csináld csak. Eleget tudsz ezekről a dolgokról ahhoz, hogy menjen. Tehát: ki személyesítse meg a sorsot?

Roswitha kiválaszt egy sötét ruhás nőt.

Terapeuta (a nőhöz): Állj fel a székre.

Érveket és ellenérveket tehát mindig találunk, úgyhogy most is csak annyit mondhatok: az olvasónak kell majd döntenie!

De most lássuk az alakokat és a feladatukat! Vagy Rilke nyomán: itt az ideje, hogy az istenek kilépjenek lakott dolgaikból.

1. A pusztító

Mint tudjuk, minden archetípus az emberlétben rejlő lehetőség, s mint ilyen, a világgal egyidős. Az élet körtánca a pusztító alakjával veszi kezdetét. Hérakleitosz mondása szerint – „a háború mindenek atyja” – ez minden dolog kezdete. Eszerint a háborúság elválaszthatatlanul és elpusztíthatatlanul az emberléthez tartozik. Aki a megszüntetésén fáradozik, az nemes bár, de megbontja a világ rendjét.

Legelőször is próbáljunk magunknak valamiféle képet alkotni az emberi létezés e mindenkiben benne élő szegmensének külleméről! Ehhez két képet veszünk alapul, mindkettőt Thea Weller művész nő készítette, kimondottan ennek az archetípusnak a bemutatására. Az egyik kép az egész alakot ábrázolja, a másik csupán egy arckép.

Ehhez a harcos archetípushoz az alábbi tulajdonságokat és attribútumokat rendelik:

- a harcos
- az érvényesítő erő
- az elkövető
- az újrakezdés
- a cselekvés
- a hatóerő
- a tett
- az ösztönösség
- a kéjvágy
- a testiség

- a férfiaság
- a tűz
- a kakaskodó
- az erőszak
- a lobbanékonyság
- a forrófejűség
- a türelmetlenség
- a fejetlenség
- az elvakultság
- a meggondolatlanság
- a paraszti furfang
- az elköltözés
- a merész hős
- a lovag
- Odüsszeusz
- akit semmi sem sápaszt el
- aki nincs tekintettel másokra
- azt is mondják rá: ostoba

Az archetípus attribútumainak szüksézáú felsorolása és Thea Weller művésznő által készített (nem lebecsülendő) képi ábrázolása segíthet az olvasónak képet alkotni magában mindabból, amit ez az őskép magában hordoz, illetve felidéz, amikor szembetalálkozunk (vagy kénytelenek vagyunk szembetalálkozni) vele.

Természetesen éppen ez az archetípus hordoz magában olyasmit, amitől elsőre

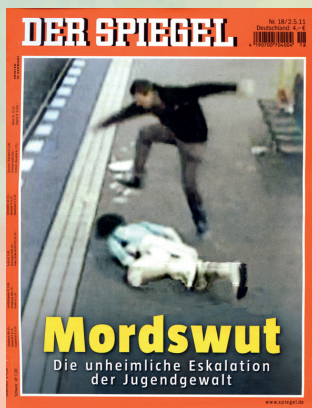
Archetípus:

a pusztító, a harcos, a háború,
a tűz, a buzgó hæv, az erőszak,
Odüsszeusz,
a merész hős

A kör (lásd 77. oldal) alsó felén balra az első helyet foglalja el a harcos

minden – értelmes – ember visszariad: a népek lelkének legmélyén évezredek alatt felhalmozódott végtelen rettegést, borzalmat és szenvedést. A „lélek legmélyén” azt értem: olyan mélyen, hogy soha többé nem akart volna újra szembesülni vele. Pedig még ma, a civilizált demokráciákban is ott kísért ez a típus a lélek csarnokaiban, és félelmet kelt, amikor például azt látjuk, hogy metrómegállóban (tehát elég mélyen) forrófejű ifjak idősebb utasokat szinte halálra rugdosnak (lásd a 2011. május 2-án megjelent *Der Spiegel* címlapján).

Ez a pusztító, amely az egyik legmélyebben eltemetett erőként bukkan elő és kerül felszínre. Ez azt is jelenti, hogy (társadalmunkban)

ez a leginkább károkozott archetípusok egyike, amellyel szemben minden társadalmi védekező erőt bevetnek, hogy ne vagy csak ellenőrzött körülmények között, a tomboló footballstadionokban nyerhessen teret.

Arra is gondosan ügyelni kell, hogy a terapeuta, amikor a felállítást során ezt az archetípust életre kelti, ellenérzéseit teljes mértékig félretegye, máskülönben nem tud (vele egy térben) dolgozni (lásd bekeretezett rész: „A lázadás”).

28. ábra

Milyen esetben képzelhető el, hogy egy felállítást során csakugyan a pusztító archetípusát állítjuk a székre? (Emlékezzünk vissza: az archetípusokat, amelyek, ugyebár, nagyban különböznek a családtagoktól, egyelőre általában székre állítjuk, hogy kiemeljük, mennyivel nagyobb minden esetben, mint a kliens a maga szándékaival, és mint a terapeuta a maga szándékaival.)

A lázadás

A terapeuta is ember, akárcsak te vagy én. Az emberek, akárcsak te vagy én, lázonganak! Némelyek esetében a lázongás (azaz a felkelés) napi kommunikációjuk kilencven százalékát teszi ki, ki nem mondott gondolataiknak pedig akár száz százalékát is!

A lázadás egyúttal mindig ítélet is, és csupán egyetlen értelme van, mégpedig az, mint egykor a római gladiátoroknál volt, akik láttán a nézők a hüvelykujjukat felfelé (csodálat) vagy lefelé (kárhozat) tartották. Akár lefelé (ítélet: pocsék), akár felfelé (ítélet: kitűnő) mutasson a lázadás hüvelykujja, mindenképpen van még egy titkos, tehát rejtett értelme is: a kiemelkedés! Felfelé tartott hüvelykujjal azt szeretném még mutatni, hogy én is ilyen szeretnék lenni, és rajta is vagyok, lefelé tartott hüvelykujjal pedig azt, hogy egyáltalán nem ilyen vagyok, hanem sokkal, de sokkal jobb. Más szóval: a lázadással nem is az ítéletem tárgyát tartom szem előtt, hanem csak önmagamat mint alanyt.

A normális életben természetesen egyik hozzáállással sincsen gond, hiszen valamiről úgyis beszélgetni kell, és ha nem lenne miről ítélni (így vagy úgy), mondanivalónk sem sok maradna. (Mert ugyan miről beszélnénk?)

Ám amikor egy felállításon mutat fel- vagy lefelé a hüvelyk, és ezzel még dolgozni is kell, ráadásul egy archetípus-felállításon, az erőter nem feltétlenül a terapeutának kedvez, és általában nem befolyásolja a hüvelykujj ítéletét, sem egyik, sem másik irányban!

Lássunk egy példát a pusztító felállítására:

A csoportban egy szülő szeretne felállítást a gyermeke számára, akire gyakran támad rá ok nélkül a többi gyerek. Vagy – ellenkező, de

hasznos dinamikájú esetben – a gyermek fél attól, hogy a többiek ok nélkül rátámadnak (vagy rá is támadtak már). Természetesen mindkét esetben (mielőtt az archetípus-felállítás mellett döntenénk) meg kell vizsgálni – majdnem azt mondtam, az ártatlanság vélelmét – azt, hogy az agresszióban (vagy az agressziótól való félelemben) nincsen-e része valamelyik családtagnak, és hogy a gyermek nem csupán magára vette-e az elkövető vagy az áldozat alakját, hogy ráirányítsa a figyelmet valamire vagy valakire, akivel erőszakot tettek.

De tegyük fel, kiderült, hogy a gyermek összekötetésben áll a dédapával (az anya anyjának az apjával), akit a második világháború vége felé valami semmiség miatt (hazaárulásnak tekintették, hogy elmesélt egy viccet) elítéltek. Ezt a család akkora szegényként élte meg, hogy a dédapának attól kezdve a nevét sem volt szabad kiejteni. Így történhetett, hogy a szóban forgó dédunoka magában hordja az igazságtalan ítélet és az elfeledettség miatti neheztelést, anélkül hogy bárki is sejtene. Ezáltal belőle válik pusztító. Ebben az esetben a pusztítót mint archetípust mégsem a dédunokának fogom felállítani, hanem a nagymamának és az édesanyának (aki felállítja a témát!). Így megbékélést hozhat a nemzetségben, és végre méltányos elbánásban részesülhet a dédapa.

További példa a pusztító felállítására:

Az egyik kliens azért keresi fel a csoportot, mert merevedési zavarokkal küzd. (Az ilyesmi elég ritka. Mármost nem a merevedési zavar, hanem az, hogy valaki ezt harminc idegen előtt bevallja. Ez már magában megér egy terápiát!) Ebben az esetben is igen hasznos lehet a pusztító archetípusának felállítása.

Hadd jegyezzem meg: előfordulhat, hogy egy férfinak először meg kell békélnie a bensőjében lakó állatias, buja kecskebakkal. Különösen akkor, ha már régóta nemes lelkűnek, segítőkésznek, jónak és a nőkkel szemben megértőnek tekinti magát a világában. (Vö. a nőcsábász felállítását in: Peter Orban: *A család felállítása tankönyve*, Bioenergetic Kiadó, 2007. 211–216. o.)

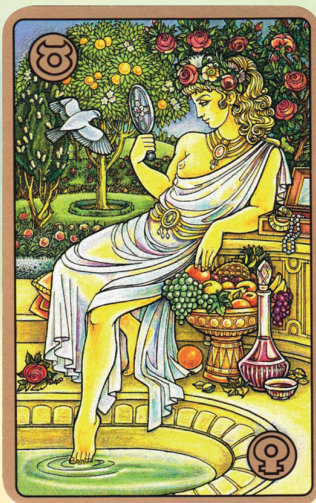
Lépünk tovább a következő archetípusra.
Az ő neve

2. Kóré, a leány

A mítosz szerint Kóré a termékenység istennőjének, Démétérnek a leánya. Története azzal kezdődik, hogy Hadész, az alvilág istene (azaz egy idősebb férfi, lásd a nyolcadik archetípust, Mefisztót) beleszeret szüzi bájába. Kóré alakjával a lányok esetében a titkos érzékiség, a fiúkban pedig a nyilvánvaló nemiség lép színre, amely éppúgy jelen van a leggyengédebb románcokban, mint a halálos szerelmi drámákban.

A kérdés végső soron az, hogy mennyire vagyok csábító. Elsőként ismét Thea Weller lelkünk legmélyéből való két képe segíthet ennek az alaknak a felelevenítésében.

Ezt a „belső istennőt” is elhelyezzük a körben (lásd 77. oldal). Hadd emlékeztessen az olvasót még egyszer arra, hogy ebben a körben a fekete betűvel írt archetípusokat részletesen leírta C. G. Jung is, a piros betűvel írtak azonban nála nem szerepelnek. Ugyanígy nem szerepel a mi leírásunkban Hekaté sem ennél az archetípusnál. Róla majd később ejtünk szót.

Archetípus:

Kóré (a leány), tehát a lány, a királynő és Hekaté (a varázslók, boszorkányok és egyéb bűbajos alakok istennője) a nemiség, az érzékiség

Kóré archetípusának tulajdonságai és attribútumai a következők:

- a (testi) érzékiség
- a vonzerő
- a „gyöngye leány-virág árnya” (Proust)
- önmagában az érték
- az értékesség kényszere
- a vonzóság kényszere
- a (testi) érzékiség mint fizetőeszköz
- a tulajdon fontossága
- a pénz, a birtok
- egyáltalán: az anyag(iak)
- a bírvágy
- a féltékenységi
- az el nem engedés
- a biztonság
- a főszenesség
- a felemelkedés kényszere
- az anyagiakhoz kötött társadalmi pozíció
- a gyűjtés
- a drága dolgok
- a híres címkék
- nem okos, de ravasz
- a fejtelenség
- az üzletszerű kéjelgés
- a szerető

Ahogy az első archetípus, a pusztító, a nemek kettősségében kimondottan a férfi oldalon áll, úgy Kóré egyértelműen a női archetípusok közé tartozik, mégis különlegesnek számít közöttük. A viruló női termékenység felidéző anyás-nőies anima mellett Kóré még csak most tart a virágzás felé. Ez a nővé válás útja, amely azon a

homályos és zavaros vidéken vezet keresztül, amelyet a „serdülőkor” kifejezés csak hiányosan fejez ki. Kóré gyermekből nővé válásának útját Goethe *Faust*-jában Gretchen alakjában követhetjük nyomon irodalmi formában, át minden hullámvölgyén és hullámhegyén.

Kóré ugyanígy belép Goethe életébe is, amikor a hetvennégy éves költő Marienbadban megkéri a tizenkilenc éves Ulrike von Levetzow (29. ábra) kezét.

Itt igazolódik be az, amit C. G. Jung a „húszéves vörös hajú színésznőről” és az agg, hetvenéves bölcsről mondott (lásd a 10. oldalon): „...akkor – tudhatjuk – az istenek megint kaptak egy áldozatot”.

Akit szíven üt ez a történet, az olvassa el, milyen fájdalmasan gyönyörű regényt írt egy másik idős úriember Goethéről és Levetzow kisasszonyról, nyilván azért, hogy feldolgozza egy másik „vörös hajú” miatti fájdalmát. (Martin Walser: *Egy szerelmes férfi*. Európa Kiadó, Budapest 2010. Walser ezt a könyvet nyolcvanegy évesen írta.)

De milyennek képzeljük el egy ilyen – Goethe szavaival – „ifjú vér” iránti vonzalom erejét? Miből ered a vonzalom, honnan ez a delejes erő, akár az egészen ifjagnál (lásd Rómeó), akár az idősebbeknél (Dante és Beatrice), akár nálunk, vén csontoknál? Csak az üde, érintetlen test teszi, a megzabolázatlan élet? Valamiféle sejtfrissítő kúra lenne? Homeopátiás (azaz szellemi) kezelés a szuvas csontokra, vagy végső soron haladék a halállal szemben, ha csak egy kis időre is?

Nem tudjuk!

Az archetípus valódi nagysága abban mutatkozik meg, hogy senkinek sem téríti ki a lapjait. Vele kapcsolatban minden csak spekuláció.

29. ábra

A tizenhét esztendőös
Ulrike von Levetzow

A kép forrása: Anja Höfer: *Johann
Wolfgang von Goethe*. München
1999, 134. o. 14. ábra